

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA RESTAUROVÁNÍ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Daniel Hvězda

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování

Restaurování sochy sv.Jana
Nepomuckého ze Stráže pod Ralskem

Daniel Hvězda

Bakalářská práce
2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Daniel HVĚZDA**
Osobní číslo: **R06002**
Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Restaurování a konzervace kamene a souvisejících materiálů**
Název tématu: **Restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého z obce Stráž pod Ralskem**
Zadávací katedra: **Ateliér restaurování kamene**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Samostatné řešení restaurátorského úkolu v plném rozsahu od zpracování návrhu na restaurování, přes důkladný restaurátorský průzkum až po vlastní restaurování a zpracování restaurátorské dokumentace. Práce budou průběžně konzultovány s technologi, zástupci památkové péče a probíhají pod dohledem pedagogů restaurátorů. Používané postupy a technologie budou voleny na základě důkladných zkoušek.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Alois RIEGL, Ivo HLOBIL: Moderní památková péče, překlad Ivo HLOBIL, Tomáš HLOBIL, NPÚ, 2003 ? Dvojjazyčné vydání Č/N 200 Max DVOŘÁK: Katechismus památkové péče Záchrana kamenných soch. Díl 2 / Miloš Suchomel / Praha : Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1990 Záchrana kamenných soch / Miloš Suchomel / Praha : Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1988 Max DVOŘÁK: Katechismus památkové péče NEJEDLÝ, Vratislav: Pojem "patina" při restaurování kamenosochařských památek, Příspěvek k diskusi o zachování památek. Zprávy památkové péče LIX, č. 1, 1999, s. 1-10. SRŠEŇ, Lubomír: O způsobech instalování a restaurování kamenosochařských památek v Lapidáriu národního muzea v Praze (1. část), Zprávy památkové péče, Praha 1995, r. 55, č. 4, s. 121 - 130. SRŠEŇ, Lubomír: O způsobech instalování a restaurování kamenosochařských památek v Lapidáriu Národního muzea v Praze (2. část), Zprávy památkové péče, Praha 1995, r. 55, č. 5, s. 153 - 162. SRŠEŇ, Lubomír: O způsobech instalování a restaurování kamenosochařských památek v Lapidáriu Národního muzea v Praze. Zprávy památkové péče 55, 1995, č. 4, s. 121-130, č. 5, s. 153-162.

Vedoucí bakalářské práce:

MgA. Jakub Ďoubal

Ateliér restaurování kamene

Datum zadání bakalářské práce:

30. října 2009

Termín odevzdání bakalářské práce:

13. srpna 2010

L.S.

Ing. Karol Bayer

děkan

doc. Jiří Novotný, akad. sochař

vedoucí ateliéru

dne

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice (pobočka FR Litomyšl)

V Litomyšli dne .....

Daniel Hvězda

Ateliér Restaurování a konzervace kamene a souvisejících materiálů

Vedoucí práce: MgA Jakub Ďoubal

Název práce: „Restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého z obce Stráž pod Ralskem“

Anotace:

Tato práce zachycuje restaurátorské práce prováděné na soše sv. Jana Nepomuckého ze Stráže pod Ralskem. Jde o komplexní restaurátorský zásah včetně přírodovědného a historického průzkumu s následným stanovením koncepce a návrhu na restaurování, a samotného restaurátorského zákroku.

Klíčová slova:

Restaurování, konzervace, rekonstrukce, sv. Jan Nepomucký, Stráž pod Ralskem

Studio of Restoration and Conservation of Stone and Related Materials

Supervisor: James MgA Ďoubal

Title: „Restoration ST. John of Nepomuk on the village Stráž under the Ralsko „

Abstract:

This work describes the restoration work carried out on the statue of St. John of Nepomuk, the guards Ralskem. It is a complete restoration, including science and historical research, followed by establishing the concept and design for restoration, and the actual restoration surgery.

Keywords:

Restoration, conservation, reconstruction, Vol. John of Nepomuk, Stráž under Ralskem

Počet vyhotovení restaurátorské dokumentace: 2

Místo uložení restaurátorské dokumentace: Univerzitní knihovna Univerzity Pardubice,
Městský Úřad Stráž pod Ralskem, Revoluční 164, 471 27 Stráž pod Ralskem

Dokumentace je chráněna ve smyslu zákona číslo 89/1990Sb. v úplném znění (aut. zákon) s tím, že právo k užití ve smyslu zákona číslo 20/1987 Sb. v plném znění (o pam. péči) má objednavatel a příslušný orgán památkové péče.

Dokumentaci vypracoval: Daniel Hvězda

OBSAH

1	LOKALIZACE PAMÁTKY	8
2	ÚDAJE O PAMÁTCE	8
3	ÚDAJE O AKCI	8
4	POPIS PAMÁTKY	8
5	STAV PŘED RESTAUROVÁNÍM	9
6	NÁLEZOVÁ A PRŮZKUMOVÁ ZPRÁVA	10
6.1	Měření ultrazvukové transmise	10
6.2	Měření nasákavosti	11
6.3	Stanovení obsahu vodorozpustných solí	12
6.4	Kunsthistorický průzkum	12
6.5	Optická mikroskopie	15
6.6	Vyhodnocení průzkumu	17
7	KONCEPCE RESTAUROVÁNÍ	30
8	NAVRHOVANÝ POSTUP PRACÍ	30
9	PRŮBĚH RESTAURÁTORSKÝCH PRACÍ	31
9.1	Prekonsolidace, injektáž	31
9.2	Čištění a demontáž čepu	31
9.3	Lepení	31
9.4	Domodelování chybějících tvarů	31
9.5	Plastická retuš	31
9.6	Barevná retuš	31
9.7	Hydrofobizace	31
10	POUŽITÉ MATERIÁLY A TECHNOLOGIE	32
11	DOPORUČENÝ REŽIM PAMÁTKY	33
12	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	34
	Fotodokumentace	35
	Grafická příloha	51
15	TEXTOVÉ PŘÍLOHY	66
	Příloha č. 1	67
	Příloha č. 2	71
15	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	76

1 LOKALIZACE PAMÁTKY

Kraj: Středočeský

Obec: Stráž pod Ralskem

Název památky: sv. Jan Nepomucký

Rejstříkové číslo: socha není zapsána v rejstříku ÚSKP

Bližší určení: torzo památky bylo deponováno na městském úřadu ve Stráži pod Ralskem

2 ÚDAJE O PAMÁTCE

Autor: neznámý

Datace/sloh: 1711/barokní

Materiál/technika: pískovec/sekané

Rozměry: 160 cm x 60 cm (výška x šířka)

Předchozí restaurátorské zásahy: 1820 renovace¹

3 ÚDAJE O AKCI

Vlastník: Obec Stráž pod Ralskem

Investor: Obec Stráž pod Ralskem

Průzkum vypracován dne: 17.3. 2010

Návrh na restaurování vypracován dne: 18.3. 2010

Termín započetí prací: 16.2. 2010

Termín ukončení prací: 13.8. 2010

4 POPIS PAMÁTKY

Světec je zde zobrazen jako kněz s plnovousem, s nakročenou levou nohou a kolenem směřujícím na pravou stranu, což tvoří jeho typické esovité prohnutí. Nejspodnější část oblečení je klerika. Na tu je navlečena rocheta, která je na lemu ozdobená krajkou. Přes ni je přehozen chórový kožešinový plášť (tzv. *Varialum Canonice*), jenž zdobí hranostajíc ocásky, rovněž po jeho obvodu. Na hlavě má kvádrátek nebo též biret. Ve výši hrudi je patrný zbytek břevna z krucifixu. V záhybech drapérie byly nalezeny zbytky barevných úprav kamene. Na ramenou u krku se nacházejí dva vysekané otvory, zřejmě po osazení svatozáře.

Původní místo osazení sochy je na mostku přes řeku Ploučnici. Na bývalé cestě ze Stráže pod Ralskem, do Novin pod Ralskem. Památka byla delší dobu deponována v objektu Vlastivědného muzea v České Lípě, kde byla od 70. let 20. století pouze ve formě torza. Hlavu našel p. Šíra ze Stráže pod Ralskem a v domnění, že je to vše, co ze sochy zbylo, uschoval ji u sebe. Torzo i hlava byly vytaženy z řeky Ploučnice. Světec stál na podstavci v těsné blízkosti mostku. Na podstavci se nachází kartuš s nápisem: „*SANCTE JOANNES NEPOMUC ORA PRO NOBIS*“ - ke cti sv. Jana Nepomuckého. Podstavec není součástí restaurování.

Materiál je střednězrný pískovec - okrové barvy. Přesná lokalita nezjištěna, avšak jedná se o místní lom.

¹ Farní kronika ze Stráže pod Ralskem (v soupisu kapli a soch farnosti Stráž pod Ralskem z roku 1835 je uvedeno, že zřizovatel není znám, povinnost udržování měl Vinzenz Gürth, kloboučnický mistr ze Stráže p.R. č. 145.)

5 STAV PŘED RESTAUROVÁNÍM

Památka je dochována v torzálním stavu. Zcela chybějí obě ruce (u pravé je díra po čepu-vyvrtný, zřejmě již v minulosti byly ruce doplňovány), přední část plinty s pravou nohou (oddělené v místech čepu), velké ztráty drapérie na levém kolenu a část štoly. Hlava je oddělena od těla, ve kterém je zbytek tmelu a zrezivělý čep po předchozím zásahu. Modelace na hlavě je znejasněná, navíc má světec poškozen nos, biret velký kus modelace chybí v oblasti brady. V místě oddělení hlavy jsou ztráty především ve vlasech světce. Na památce je zřetelný rozdíl mezi různě deponovanými kusy (hlava x torzo), hlava je výrazně omyta. Zadní část torza je „čistší“ než přední, to bylo zřejmě vystaveno povětrnostním vlivům během deponování ve Vlastivědném muzeu v České Lípě. Dále jsou zde patrné praskliny a to hlavně na torzu. Velká skupina prasklin v místech obou paží, radialní praskliny z otvorů na ramenou u krku světce, velké praskliny na zadní straně v místech přechodu rochetu pod kožešinový plášť, na kterém pokračuje podél jednoho záhybu. Další praskliny transversální jsou na plintě a jdou od čepu. V oblasti krku je skupina prasklin vedoucí od zrezivělého čepu, který zůstal v torzu zalit tmelem. Na zadní straně sochy jsou patrné poškození způsobené neodbornou manipulací na vyčnívajících místech, která se seděla. Stav dochované starší barevné úpravy je fragmentární, nachází se pouze v podhledech (krytá místa) a je zkrakelovatělá. Nalezeny barvy: bílá (hlava, rocheta), okrová (rocheta), modrá, červená (štola), černá (záhyby kleriky a biret) a oranžová (místa překrývá barevnost na plině a rochetě). Památka je v havarijním stavu.

6 NÁLEZOVÁ A PRŮZKUMOVÁ ZPRÁVA

Cílem průzkumu bylo zjistit dochovaný stav památky. Průzkum vycházel z vizuálního hodnocení. V rámci tohoto průzkumu byly zakresleny poškození a korozní jevy. Také byly revidovány původní zásahy na soše – tmely, čepy a jiné zásahy. Následně byly zjištěny základní fyzikálně-mechanické vlastnosti materiálu sochy (nasákavost, paropropustnost, kompaktnost materiálu). Zabývali jsme se zjištěním obsahu vodorozpustných solí v objektu, dochovanou barevností a jejím stavem, která dokladovala, zda byla v minulosti socha barevně povrchově upravována, a analýzou krust, tmelů a pojiva adheziva kamenných plomb. Zkoumána byla historie památky.

Na základě průzkumu byla navržena míra a způsob čištění, taktéž možnost případné aplikace konsolidačních prostředků. Podle výsledků průzkumu budou voleny nejvhodnější metody čištění povrchových nečistot, s ohledem na zachování původní barevnosti. Důležité bude řešení chybějících částí v umělém kameni. Při osazování sochy musí být zvážen stupeň poškození podstavce a návrh jeho případné opravy nebo jiné varianty řešení.

6.1 Měření ultrazvukové transmise

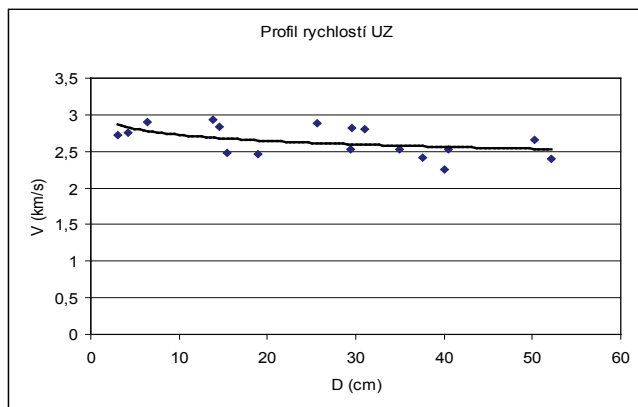
Vlastní měření bylo provedeno přístrojem USME-C (fa. Krompholz, BRD) s měřicí frekvencí 250 kHz. Jako spojovací materiál pro přiložení sond byl použit trvale plastický tmel na bázi silikonového kaučuku (bez přídavku změkčovadel).

Cílem měření bylo zjištění stavu sochy s případnou lokalizací hloubkových poruch nebo korozních zón.

Podrobná zpráva je přiložena do textové přílohy ([příloha č. 1](#)).

Výsledky měření

Graf. 1 Profil rychlosti UZ

Vyhodnocení

Socha Sv. Jana Nepomuckého byla změřena v 33 bodech. Výsledky měření – rychlost UZ je, po vyjmutí výsledků měření v místech s prokázanými prasklinami, poměrně vyrovnaný. Směrem k povrchu rychlosti UZ velmi mírně stoupají. Průměrná rychlost je 2,63 km/s (běžná hodnota pro jemnozrnné pískovce). Na soše byly lokalizované tenké praskliny na krku, pravém rameni a plintě. Větší praskliny jsou na zadní části sochy, na drapérii pláště, na zádech sochy. Distribuce rychlostí UZ v závislosti od měřené vzdálenosti (resp. hloubky) nenaznačuje, že by byla v hornině vytvořena prokazatelná hlubší korozní zóna. Hlavním korozním problémem jsou výše zmíněné praskliny.

Obr. 1 Zákres měření UZ

6.2 Měření nasákavosti

Účelem průzkumu nasákavosti bylo zjištění schopnosti přijímat kapaliny. Na základě tohoto průzkumu bude možné vybrat způsob čištění, určit vhodné prostředky pro konsolidaci apod. Dále nás zajímalo zda se nějakým způsobem změnila nasákavost kamene mezi různě deponovanými částmi památky (hlava x tělo).

Metody měření

Pomocí Karstenovy trubice

Místa měření

N1 Plinta-lomová plocha

N2 Hlava-čistý povrch exponovaný povětrnostním vlivům

Tab. 1 Měření nasákavosti; Plinta-lomová plocha

Čas	Objem	Odmocnina času	Množství vody vsáknuté měřicí plochou
T (min)	V (ml)	$\sqrt{dmT}$ ($h^{-0,5}$)	W (kg/m ²)
0	0	0	0
1	3,10	0,13	4,39
2	5,80	0,18	8,21
3	8,70	0,22	12,31
4	10,80	0,26	15,28
5	13,10	0,29	18,53

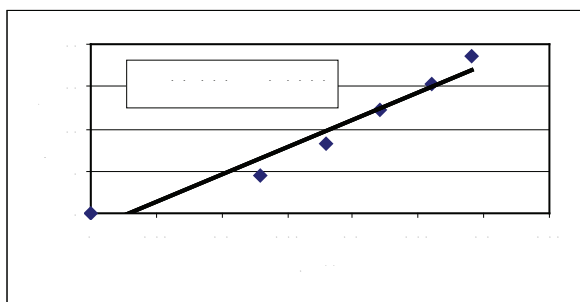
Tab. 2 Měření nasákavosti; Hlava čistý povrch

Čas	Objem	Odmocnina času	Množství vody vsáknuté měřicí plochou
T (min)	V (ml)	$\sqrt{dmT}$ ($h^{-0,5}$)	W (kg/m ²)
0	0	0	0
1	4,90	0,13	6,93
2	9,50	0,18	13,44
3	13,30	0,22	18,82
4	17,40	0,26	24,62
5	21,80	0,29	30,84

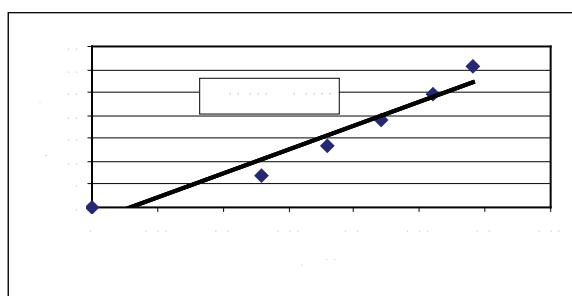

Obr. 2 Zákres měření nasákavosti

Graf. 2 Měření nasákavosti, Plinta

Graf. 3 Měření nasákavosti, Hlava

Vyhodnocení

Nasákavost kamene je vysoká. Povrch sochy deponované v prostorách Vlastivědného muzea v České Lípě je méně nasákvavý, než povrch hlavy.

6.3 Stanovení obsahu vodorozpustných solí

Památka byla vystavena v bezprostřední blízkosti pozemní komunikace a následně vystavena možnosti vztlínající vody v blízkosti polí. Bude tedy nutné odebrat referenční vzorky na salinitu. Místa odběru vzorků byla zakreslena a jsou prezentována v grafické příloze ([obr.3. Zákres odebrání vzorků](#)).

Metody měření

Spektrofotometre ve Vis oblasti světla

Seznam vzorků:

- Jn 11 plinta dole, povrch
- Jn 12 plinta dole, 5 cm hloubka
- Jn 13 pravá ruka nahoře, lom – povrch
- Jn 14 pravá ruka nahoře, lom - 5cm hloubka

Tab. 3 Koncentrace vodorozpustných solí ve vzorcích

vzorek	A(Cl-)	c	c´	A(SO42-)	c	c´	A(NO3-)	c	c´
Jn 11	0,423	0,01	-0,047	-0,044	-0,01	0,057	0,083	0,03	4
Jn 12	0,309	0,01	-0,051	-0,054	-0,02	-0,116	-0,006	-0,01	-2
Jn 13	0,482	0,01	-0,037	-0,038	-0,01	-0,008	0,033	0,00	1
Jn 14	0,236	0,01	-0,22	-0,223	-0,10	-0,272	-0,06	-0,04	-6

Vysvětlivky: A (absorbance), c (koncentrace, v hm%), c´ (mmol/kg)

Vyhodnocení:

Z odebraných vzorků bylo zjištěno, že hladina vodorozpustných solí v objektu je nízká.

6.4 Kunsthistorický průzkum

Z historie památky známe jen to málo, co jsme zjistili rešerší ve Vlastivědném muzeu v České Lípě, kde byla památka deponována, MÚ Stráže pod Ralskem, na jejímž území se dílo nachází a z tamní farní kroniky², pod kterou spadala v rámci křesťanské obce. Více informací se nám nepodařilo zjistit především díky složité historii kraje. Celé území bylo v době vzniku sochy prakticky německé, obyvatelé byli Němci a především události ve 20.století zapříčinily zničení všech možných důkazů a vodítek k historii památky. Tím jak se zde vystřídal několikrát obyvatelstvo, odsun sudetských Němců, obsazení území českým obyvatelstvem a následná těžba uranu v dolech s tím související opětovná „výměna“ obyvatelstva, zapříčinilo zpřetrhání veškerých pout obyvatel k tomuto kraji. Takže snahy o hledání jakýchkoliv informací, především obrazových reprodukcí, vyšly naprázdno, jelikož i většina současných obyvatel Stráže a okolí zde nežije déle jak dvě generace. Veškeré zmínky o předcházejících obyvatelích vždy ti následní pečlivě zničily (např: škrtý ve farní kronice, ztráty úředních dokumentů na MÚ, ničení majetku apod.), tím pádem i ohlášení v tisku a v rozhlase nepřineslo žádný výsledek.

Obr. 3 Silnice do Novin pod Ralskem; současný stav

Historie památky:

Socha sv. Jana Nepomuckého stávala na pravé straně mostku přes Ploučnici, při cestě ze Stráže pod Ralskem do Novin pod Ralskem. Most byl celý kamenný, posléze ve 20.století částečně zabetonován. Na jeho základech byl založen nový betonový most, jehož součástí se stala i socha s jejím postamentem. Ten byl zhotoven ze stejného materiálu jako socha. Jen středová část s kartuší a datací 1711 byla z pevnějšího kamene (zřejmě nějaký druh křemence, či snad žuly). Předpokládáme, že se podstavec sestával ze základu (dochovaný kamenný kvádr s horní profilovanou hranou po celém obvodu), středové části s kartuší a datací (jednoduchý hranol na čtvercové podstavě) a hlavice, která

Obr. 4 Původní místo; současný stav

² Farní kronika ze Stráže pod Ralskem (v soupisu kaplí a soch farností Stráž pod Ralskem z roku 1835 je uvedeno, že zřizovatel není znám, povinnost udržování měl Vinzenz Gürth, kloboučnický mistr ze Stráže p.R. č.145.)

se nedochovala. Lze předpokládat, že se buď rozpadla a spadla do vody nebo se ztratila. Zajímavostí je datování sochy do roku 1711, jelikož v té době nebyl Jan Nepomucký blahověčen, natož svatořečen, čímž by se mu pocty v podobě sochy (popřípadě obrazu, kostelu) mohlo dostat. Samozřejmě jsou známy případy, kdy byly sochy vztyčovány daleko před rokem jeho kanonizace (1729), jako například bronzová plastika od Jana Brokova na Karlově mostě (1683). Přesto jsou tyto sochy zvláštností. Vyloučit nelze ani možnost zhotovení současného podstavce (myšleno hlavně středovou část s datací) v pozdější době. Kvádr vykazuje sochařské výrazové prvky typické pro 19. století (zahraněný lem dlátem cca 3 cm široký a plocha pemrlovaná), kdy mohla vzniknout chyba v určení roku vzniku.

Socha prošla zřejmě několika opravami a mimo jiné můžeme předpokládat, že již byla doplňována pravá ruka a hlava byla také uražena. To nám indikuje otvor po armatuře o průměru cca 2 cm, nesoucí stopy po moderních nástrojích. Lze tedy vyloučit, že se jedná o otvor po nějakém původním kovovém atributu, jako to je v případě svatozáře kolem hlavy světce, kde jsou otvory vysekané. Z roku 1820 se nám zachovala zmínka o renovaci sochy na náklady dobrodince Paula Gablera z Dolní Stráže č.5. Dost možná je zásah z této doby. V torzu těla byl nalezen zrezivělý čep a stopy po lepení, cementová směs. Na hlavě byly nalezeny také stopy po dřívějších barevných úpravách povrchu sochy a zejména vrstva červené barvy je zajímavá, jelikož se nachází i na lomové straně. Zřejmě byla z nějakého důvodu samotná hlava natřena na červeno a nějaký čas tak prezentována.

V 60. letech s rozvojem hornictví a otevřením dolů na uran ve Stráži se radikálně změnilo prostředí kolem celé památky s tím související její prezentace a zájem o ni. Areál těžby byl zbudován mezi Stráží a Novinami pod Ralskem v místech kudy tekla řeka Ploučnice a vedla cesta, která obě obce spojovala. Řeka byla odkloněna a cesta končící plotem ohraničujícím areál byla zrušena. Tím pozbyl most a jeho výzdoba své funkce a postupem

Obr. 5 Kartuše na podstavci

časů chátral. V 70. letech se po celém Českolipském kraji svážely drobné památky, především sochy do muzea v České Lípě, z důvodu jejich ochrany před krádeží nebo ještě většímu poničení. Tento osvěcenský čin měl bohužel i řadu stinných stránek. Především nebyl dotažen do konce a tudíž byly památky převezeny do areálu muzea, kde byly ovšem dále vystaveny působení povětrnostním vlivům a chátraly. V případě této sochy se jednalo o čelní pohledovou stranu, jelikož byla uložena na zádech. Při stěhování byly duchapřítomně zapsány alespoň základní údaje o transportovaných objektech (místo nalezení, stav dochování, popřípadě nějaké zvláštnosti) a zřídka byly pořízeny fotografie. Bohužel tak nebylo činěno s železnou pravidelností a mnohdy byly také údaje nepravdivé. Nutno podotknout, že musíme být vděční i za takovéto kusé informace. V případě Nepomuka ze Stráže se ovšem dochovala jen krátká zpráva o jeho naložení na auto a tím veškeré informace končí. Navíc zde byla socha připsána obci Noviny pod Ralskem. V této době již nebyla deponována socha celá, torzo bylo uloženo v muzeu v České Lípě. V době, kdy už byla socha pryč ze Stráže se jistý pan Výboh v domnění, že byla shozena do vody, vydal hledat po břehu Ploučnice. Našel hlavu a tu schoval u sebe doma. Lze předpokládat, že někdy v této době byla hlava drasticky očištěna, ať vodním tokem nebo samotným nálezcem.

Později se město Stráž pod Ralskem snažilo získat sochu zpět, avšak díky administrativní chybě se o sochu zajímali i v Novinách pod Ralskem. Díky tomu, že byla nalezená hlava porovnána s torzem ze zahrad muzea, bylo rozhodnuto o navrácení do Stráže pod Ralskem. Město získalo zpět památku v roce 2009.

Sv. Jan Nepomucký:

Žil mezi léty 1340 a 1393, narodil se v Pomuku, dnešním Nepomuku. Byl umučen a poté z Karlova mostu vhozen do Vltavy. Ve své kariéře dosáhl až na úřad generálního vikáře pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna. Mimoto byl také oltářníkem u sv. Víta v Praze, kanovníkem u sv. Jiljí a Vyšehradské kapituly, či žateckým arcijáhnem. Osudným se mu stal spor mezi Janem z Jenštejna a Václavem IV., který ho zajal a dal na mučidla. Těm 20. března 1393 podlehl a jeho tělo bylo posléze vhozeno do Vltavy. Jeho život i smrt byly v průběhu doby zkresleny legendami, dokonce dlouhou dobu zde byly

dva Janové, které přivedl na svět Václav Hájek z Libočan ve své Kronice České. Jeden byl generální vikář pražského arcibiskupa zabitý roku 1393 a druhý zpovědník královny Žofie umučený roku 1383. Toto datum poté převzaly všechny legendy. Nutno dodat, že za toto nedorozumění, které má za následek i osazení sochy od Brokoffa na domnělé 300. výročí jeho smrti, může zřejmě děkan pražské kapituly Jan z Krumlova který, ač sto let po smrti světce, chybně zaznamenal rok jeho úmrtí³.

Po smrti se pomalinku začíná utvářet jeho kult mučedníka zpovědního tajemství. S nástupem Habsburků na český trůn po bitvě na Bílé hoře roku 1620 se zde pomalu začíná jeho uctívání rozšiřovat, ačkoli podle Tridentského koncilu neoprávněně. Na jeho počest mu byly stavěny sochy, posléze i zasvěcovány chrámy, přestože v té době ještě nebyl svatořečen ani blahoslaven, čímž by mu tyto počty právoplatně náležely. Přesto to byl obzvláště silný kult, který se těšil podpoře královským rodem, a který v té době neměl ve světě obdoby. Takto sílil převážně na našem území a v Bavorsku. Nakonec to vše vyústilo až v Janovu beatifikaci, 7. června 1721, a posléze ke kanonizaci dne 17. března 1729, tu doprovázely bouřlivé oslavy nejen v Čechách a v Bavorsku, ale po celé Evropě. Ovšem to už byla řada jeho soch či obrazů na světě, zvláště pak ta na Karlově mostě.

Obr. 6 Socha sv. Jana Nepomuckého na Karlově mostě, Jan Brokof (foto: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Nepomucky_na_Karlove_moste.jpg)

Klasické zobrazení:

Sv. Jan Nepomucký je zpodobňován jako kněz oblečený do kleriky (nejspodnější), rochety s krajkou a Variolum Canonice (nejsvrchnější). Na hlavě má biret a kolem krku štolu. V ruce přitiskuje k tělu kříž s korpusem Krista a nápisem INRI (Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum – Ježíš Nazaretský král židovský; popisuje za co byl Kristus odsouzen). Může svírat palmovou ratolest, jako symbol jeho mučednické smrti. Kolem hlavy má svatozář s pěti šesticípými hvězdami, což z něj mezi světci činí z hlediska zobrazování unikát, jelikož se mu dostalo dá se říci podobné počty jako Panně Marii. Tyto hvězdy odkazují například na pět ran Kristových, pět písmen latinského slova TACUI (= mlčel jsem), či na legendu o jeho smrti, která praví, že po vhození do Vltavy se kolem jeho mrtvoly na hladině objevilo 5 plamínek. Svatozář i palmová ratolest bývají pozlaceny.

Kompoziční řešení sochy Sv. Jan Nepomuckého ze Stráže pod Ralskem:

Hledání kompozice je ztíženo z důvodu toho, že významné prvky tvořící kompozici chybějí (ruce, koleno, část plinty), avšak jde zjistit a vytušit základní linie na kterých je socha vystavěna. Prvním poznatkem je, že socha byla tvořena pro pohled z tzv.žabí perspektivy, tedy na čelní podhled, v rámci toho sochař záměrně deformoval některé partie, holeně a boky. Výše očí kolemjdoucích byla někde v úrovni plinty. Světec má pohled upřen dolů k věřícím. Celá socha vychází silně z bloku, jak z čelní, tak i boční strany. Autor se snaží minimálně vystupovat jakýmikoliv prvky, žádné lehké a vzdušné drapérie. Pohyb je strnulejší, když se sochař snažil o typické esovité prohnutí sochy se stojnou pravou nohou. Zajímavé je, že si nepomáhá vložem knihy, skály nebo jiného pod levou nohu, což je obvyklé pro raná spodobnění tohoto světce.

Z bočního pohledu je patrný rozdíl v pojetí přední a zadní strany. Zada jsou plochá a v rovině, zatímco zepředu je socha více členitá. Rozdíl je v detailech, zada jsou hodně schématicky pojata a většina detailů (vyvrtávané krajky) zde absentují. Drapérie zepředu je více zvlněná a prolamovaná, stejně tak i detaily na krajce. Z čelního pohledu jsou patrné rozdílné kontury na bocích. Obrysová linie po světcově levé ruce je více zvlněná a působí dynamičtěji, ač nejvyšší body neopouštějí blok. Linie po pravé

Obr. 7 Rozdíl v dotažení detailů mezi zadní (vlevo) a přední (vpravo) stranou

ruce je strnulejší a umocňuje důraz na stojnou nohu. Z pohledu na horizontální linie je patrné na přední straně rytmické střídání jednotlivých směrů. Z boku jsou naopak linie prakticky vodorovné kromě té, kterou

³ Vít Vlnas, *Jan Nepomucký, česká legenda*. Praha : Mladá fronta, 1993

tvorí kapuce s vrcholem biretu a pravé předloktí, které se rozcházejí. Z hlediska kompozice je důležité zmínit rozmístění dvou hranostajících ocásků dochovaných vzadu na spodním lemu Varialum Canonice. Jejich umístění, rozměry a rozteč mezi nimi celkem přesně dávají vytušit polohy chybějících.

Obr. 8 Schéma kompozice

Vyhledání analogií pro rekonstrukci:

V případě přistoupení k rekonstrukci chybějících částí bylo nutné vyhledat analogie k této soše. Byla provedena rešerše z dostupných zdrojů (literatura, internet⁴) a průzkum v terénu (okolí Stráže pod Ralskem).

Ve Vlastivědném muzeu v České Lípě byla nalezena socha sv. Zikmunda, která se také původně nalézala ve Stráži pod Ralskem. U sochy není žádná datace a dochovaný stav je také torzální (chybí hlava a pravá paže). Materiál je ovšem podobný jako sochy sv. Jana Nepomuckého. Podobně i fakt, že jde opět o dílo z rukou zručného kameníka. Pojetí drapérie, práce s blokem a rozložením hmot nám napovídá, že by se mohlo jednat o stejného autora. Když ne, jde alespoň o sochu svou kompozicí, zpracováním, materiálem a odhadovaným stářím nejvíce shodnou se sochou sv. Jana Nepomuckého.

Obr. 9 Socha sv. Zikmunda ze Stráže pod Ralskem, dnes ve Vlastivědném muzeu v České Lípě

Obr. 10 Socha sv. Zikmunda, detail levého boku s drapérií

Obr. 11 Socha sv. Zikmunda, detail levé ruky

⁴ <http://www.bildindex.de/#|home>

Rozlišení šatů světce:

Zvláštností je jak si autor poradil s odlišením materiálů ze kterých jsou šaty sv. Jana. Ten je oblečen do kleriky, rochety a Varialum Canoniale s hranostajími ocásky. Skoro zde cítíme tíhu spodní kleriky a svrchního Varialum Canoniale, který působí spíše jako deka v kontrastu s rochetou. Ta je vzdušnější a tím lehčí, místy tvoří až bizardní a nesočařské tvary a záhyby, především přehyb pod levou rukou.

Obr. 12 Ukázka řešení pojetí kleriky

Obr. 13 Ukázka řešení pojetí Varialum Canoniale, struktura a vzory

Obr. 14 Ukázka řešení rochety, traktování drapérie a záhybů

6.5 Optická mikroskopie

Zachovaná původní barevnost se nachází v místech chráněných před povětrnostními vlivy a pouze fragmentárně. Místa odběru vzorků byla zakreslena a je prezentována v grafické příloze ([obr.3. Zákres odebrání vzorků](#)).

Optická mikroskopie byla provedena na vzorcích povrchových úprav tmelů z předešlých zásahů. Vzorky byly zpracovány do formy nábrusu (příč. řez) zalitím do dvousložkové akrylátové pryskyřice, vyleštěním a vybroušením.

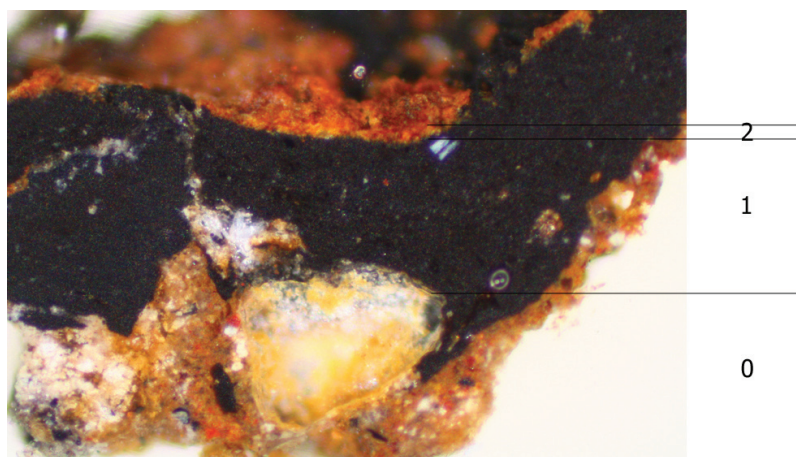
Příčné řezy byly dokumentovány v optickém mikroskopu OPTIPHOT2-POL (Nikon) v bílém dopadajícím světle, UV a modrém světle, při zvětšení na mikroskopu 100 x. u vzorků byl popsán sled a barevnost vrstev a případná rozhraní, která by mohla indikovat jednotlivé zásahy do barevné úpravy povrchu. Podrobná zpráva je přiložena do textové přílohy ([příloha č. 2](#)).

Seznam vzorků:

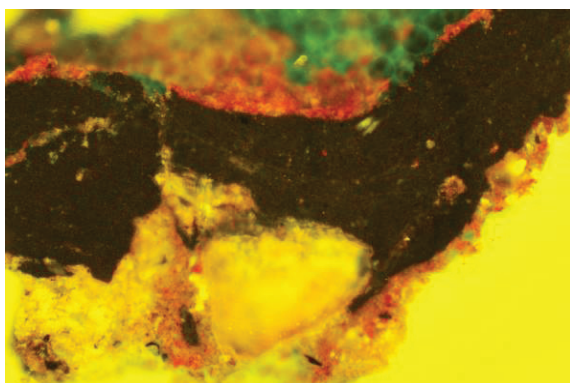
Číslo vzorku	Místo odběru	Lab.číslo
Jn1	klerika s rochetou	5825
Jn2	hlava vlasy	5830
Jn3	hlava oči a nos	5832
Jn4	hlava baret	5826
Jn5	tělo, rocheta	5829
Jn6	záhyb u očásku	5828
Jn7	očásek na hrudi	5827
Jn8	klerika	5831
Jn9	tmel u čepu na těle	5833
Jn10	tmel v hlavě	5824

Výsledky:

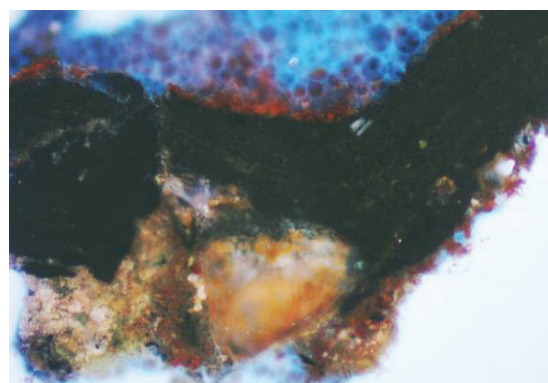
Jn1

Obr. 15 Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x.

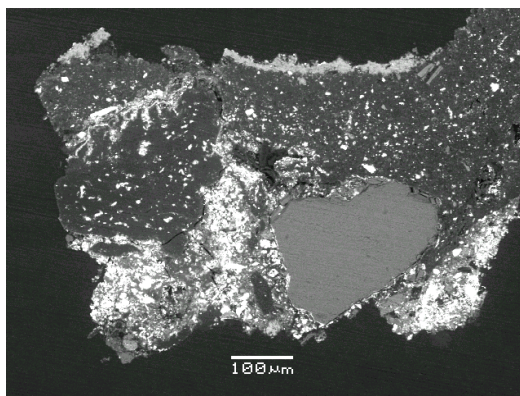

Obr. 17 Po excitaci modrým světlem, fotografováno

Obr. 16 Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x.

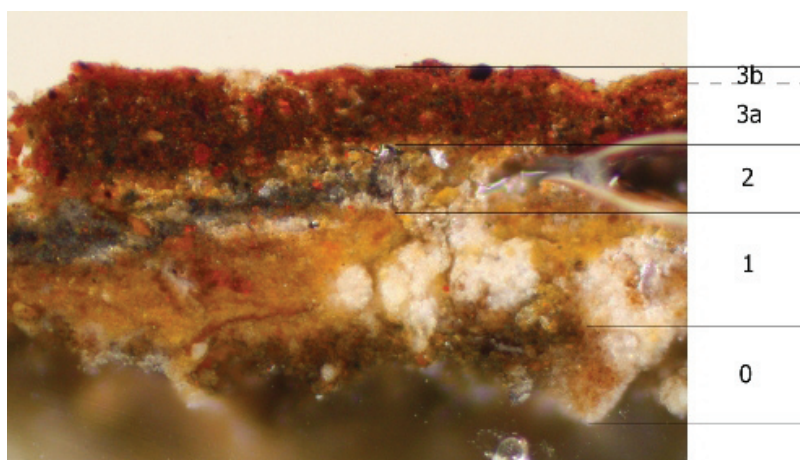

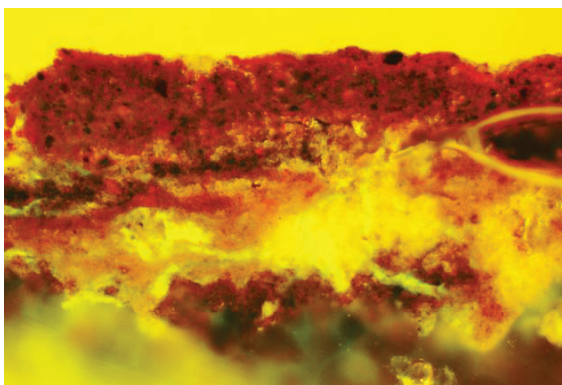
Obr. 18 Fotografie z elektronového mikroskopu

0. vrstva	silikátový podklad REM-EDS: Al, Si, Fe, K, značné množství Pb - pískovcový podklad s vysokým obsahem olova pocházející pravděpodobně z následné barevné úpravy
1. vrstva	silná vrstva černého nátěru REM-EDS: Pb, nepatrné množství Si, Fe a Ba, S, vysoký podíl C - vrstva tvořená pravděpodobně olovnatou bělobou s vysokým podílem blíže nespecifikované organické černi
2. vrstva	červená vrstva REM-EDS: Fe, nepatrné množství Pb, P, Si - rez, korozní produkt

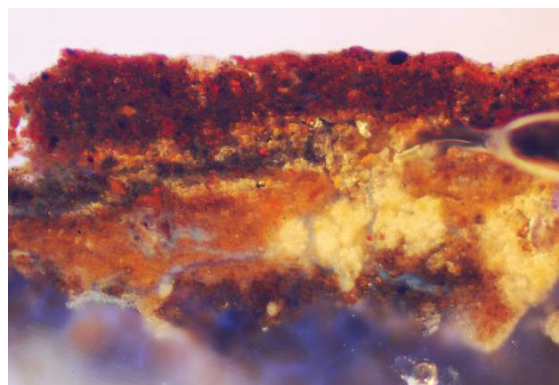
Jn2

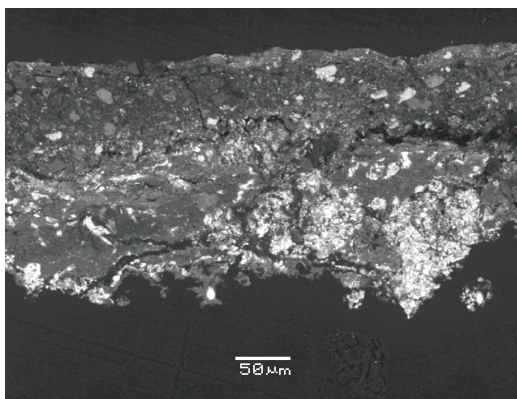
Obr. 19 Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

Obr. 21 Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

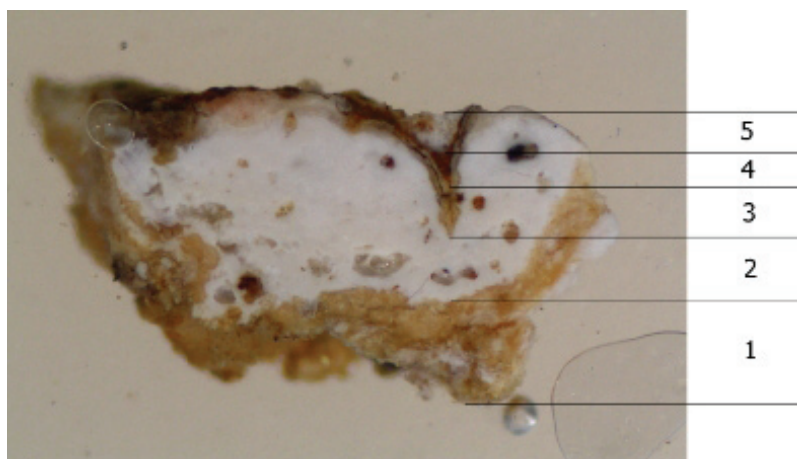
Obr. 20 Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

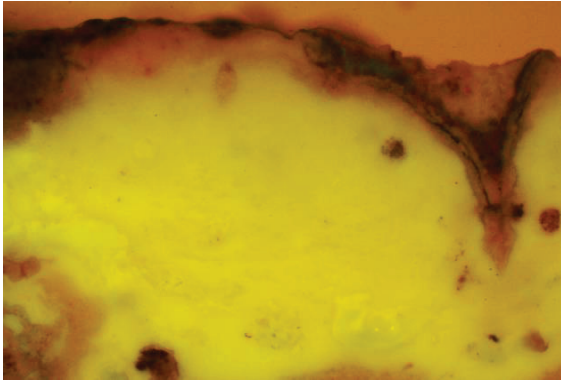
Obr. 22 Fotografie z elektronového mikroskopu

0. vrstva	silikátový podklad
1. vrstva	- povrch pískovce okrová vrstva s bílými místy REM-EDS: Si, Al, Fe, K, Pb
2. vrstva	- vrstva obsahující olovnatou bělobu a železitou hlinku šedo-černá vrstva REM-EDS: Si, Al, Fe, Pb, Ba, S, P, malé množství As, Ti - vrstva obsahující směs olovnaté a barytové běloby, železitou hlinkou a organickou čerň (pravděpodobně kostní čerň)
3. vrstva	3a) červeno-hnědá vrstva REM-EDS: Fe, Al, Si, Pb, malé množství Ba, S - vrstva obsahující směs olovnaté a barytové běloby probarvená železitou hlinkou 3b) světlejší červeno-hnědá vrstvička REM-EDS: Fe, Al, Si, K, Pb - vrstva obsahující olovnatou bělobu, pigmentováno železitou hlinkou

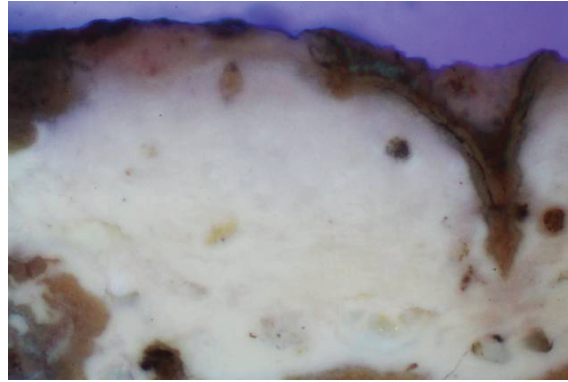
Jn3

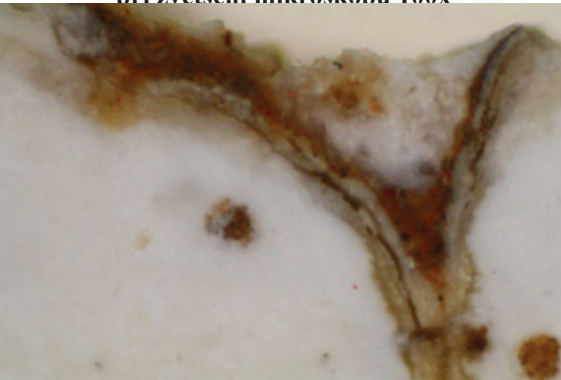
Obr. 23 Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 50x.

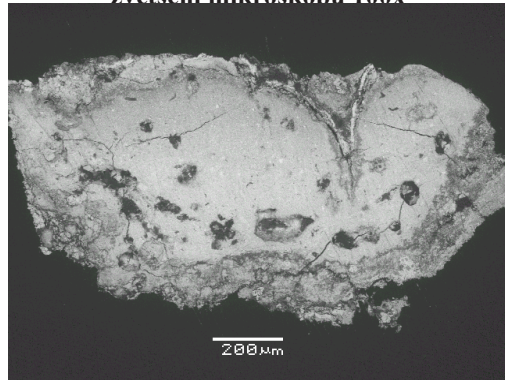
Obr. 24 Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

Obr. 25 Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

Obr. 26 Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x . detail polychromie.

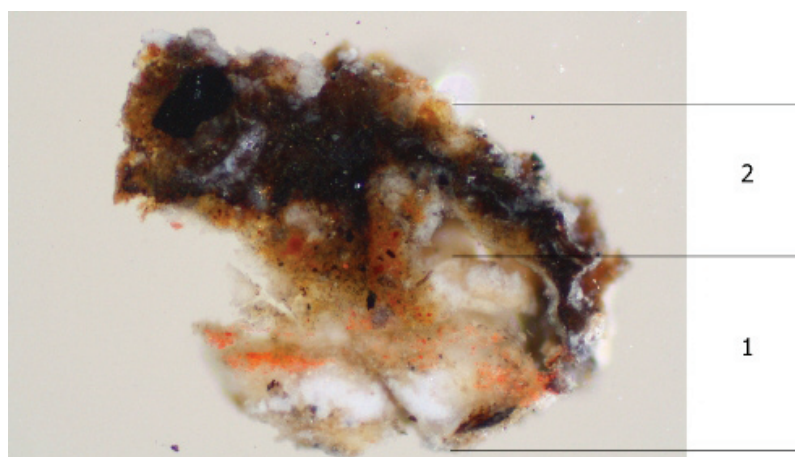

Obr. 27 Fotografie z elektronového mikroskopu.

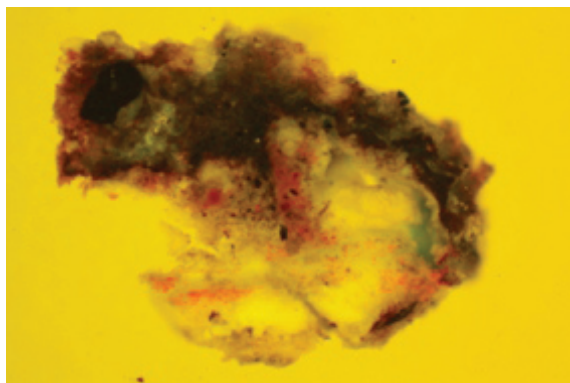
1. vrstva světle okrová vrstva
REM-EDS: Pb, vysoký obsah C
2. vrstva - vrstva obsahující olovnatou bělobu a vysoký podíl organického pojiva
silná bílá vrstva
REM-EDS: Pb
3. vrstva - vrstva olovnaté běloby v organickém pojivu
tenká, lazurně okrová vrstva
REM-EDS: vysoký obsah Pb, C, nepatrné množství As
4. vrstva červeno-hnědá vrstvička
- vrstva železité hlínky
5. vrstva bílá vrstva
REM-EDS: Pb
- olovnatá běloba

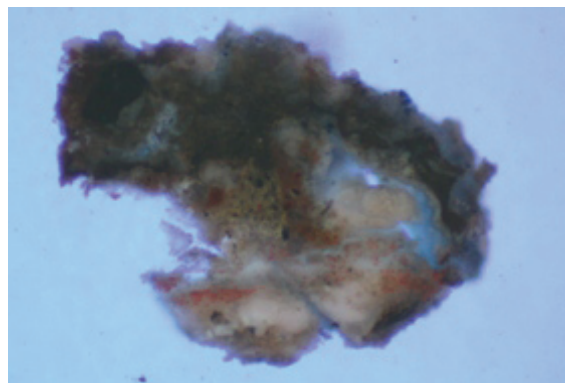
Jn4

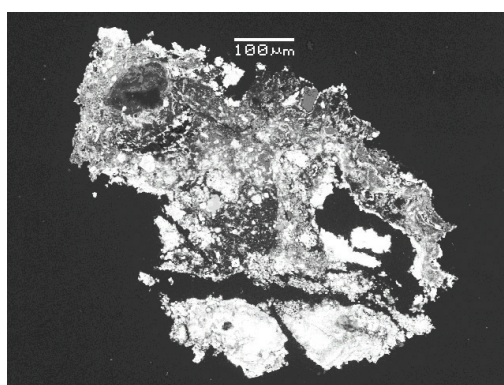
Obr. 28 Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

Obr. 29 Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x.

Obr. 30 Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

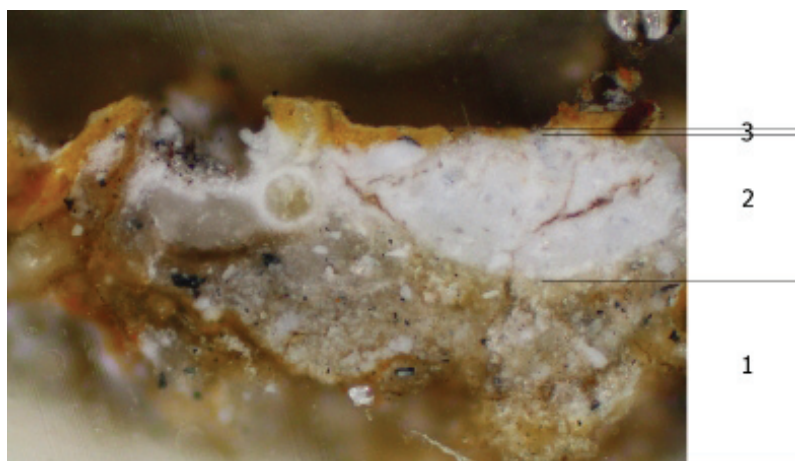

Obr. 31 Fotografie z elektronového mikroskopu

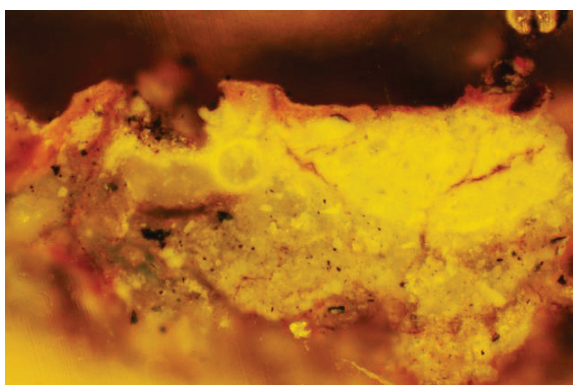
1. vrstva   bílá podkladová vrstva
REM-EDS: Pb
- podkladová vrstva olovnaté běloby se stopami zrněk červeného blíže
nespecifikovaného pigmentu

2. vrstva hnědo-černá vrstva
 REM-EDS: Al, Si, Fe, Pb, malé množství Ba, S, vysoký obsah C
 - vrstva obsahující železitou hlinku, olovnatou bělobu s příměsí barytové běloby a množstvím blíže nespecifikované organické černi

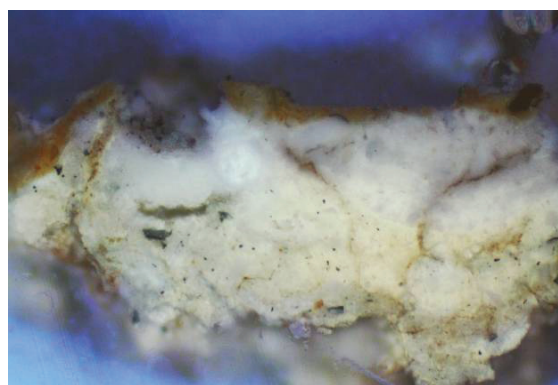
Jn5

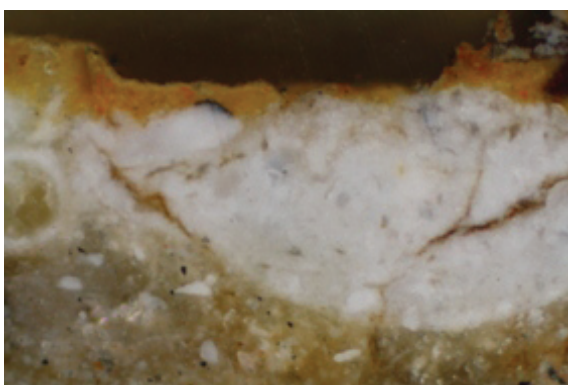
Obr. 32 Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

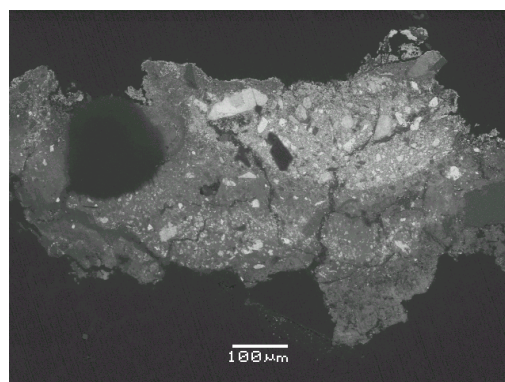
Obr. 33 Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

Obr. 34 Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

Obr. 35 Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x – detail povrchových vrstev

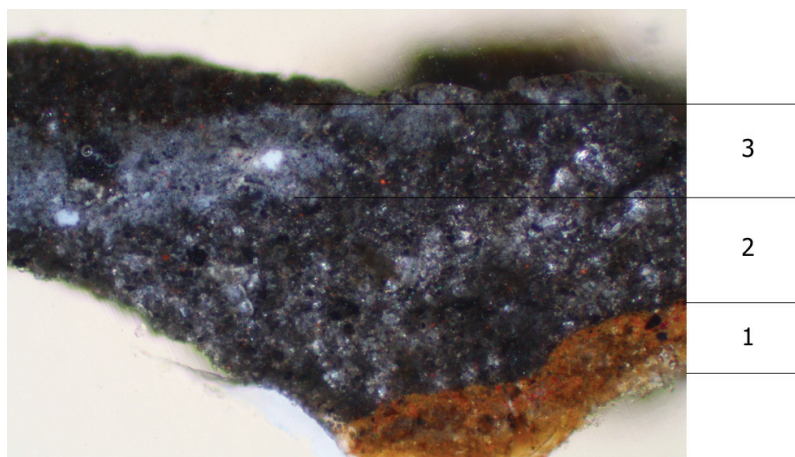
Obr. 36 Fotografie z elektronového mikroskopu.

1. vrstva lehce nahnědlá vrstva
 REM-EDS: Pb, malé množství Ca, vyšší obsah C
 - vrstva obsahující olovnatou bělobu a malou příměs CaCO_3 v organickém pojivu
2. vrstva silná bílá vrstva
 REM-EDS: Pb
 - vrstva olovnaté běloby

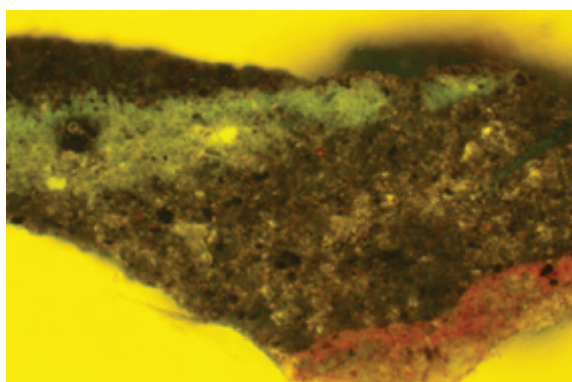

3. vrstva okrová vrstvička
 REM-EDS: Al, Si, Fe, Pb, malé množství K, Ca
 - vrstvička olovnaté běloby obarvená železitým okrem
 - na povrchu tenoučká vrstvička olova – namigrované ze spodnějších vrstev

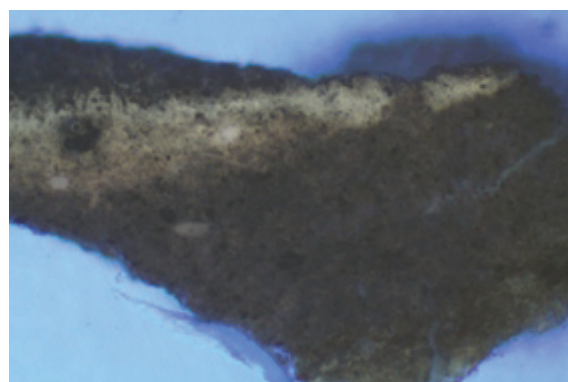
Jn6

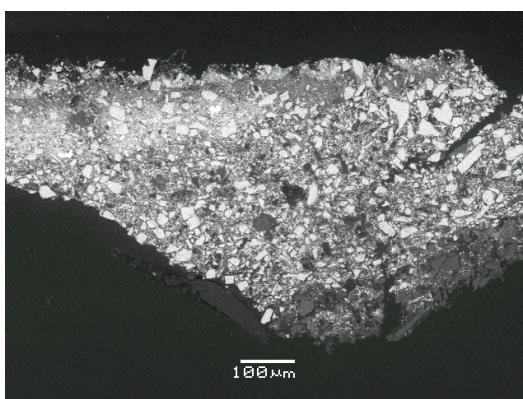
Obr. 37 Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

Obr. 38 Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x.

Obr. 39 Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

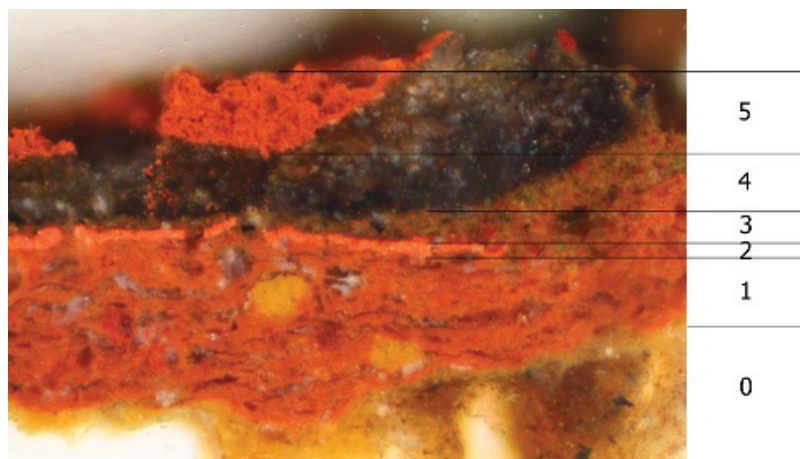

Obr. 40 Fotografie z elektronového mikroskopu.

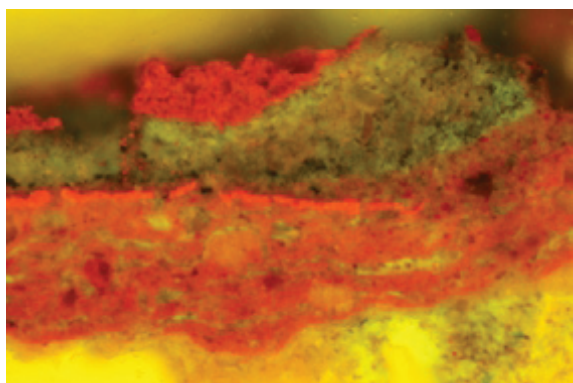
1. vrstva hnědá vrstva
 REM-EDS: Pb, Si, Al, Fe, menší množství Ba
 - vrstva obsahující olovnatou bělobu, železitou hlinku a menší příměs barytové běloby

2. vrstva silná černá vrstva
REM-EDS: Ba, S, Si, Al, menší množství Fe, vysoká obsah C
- vrstva obsahující barytovou bělobu, železitou hlinku a vysoký podíl blíže
3. vrstva nespecifikované organické černí
vrstva šedo-modré barvy
REM-EDS: Ba, S, Pb, C
- vrstva obsahující barytovou a olovnatou bělobu, probarveno blíže nespecifikovanou organickou černí

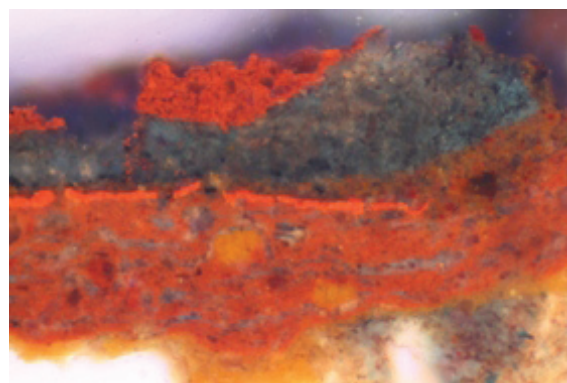
Jn7

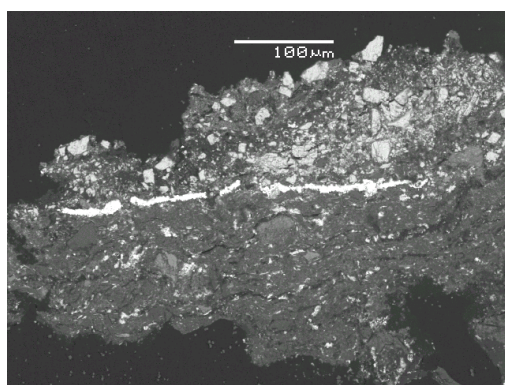
Obr. 41 Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

Obr. 42 Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x.

Obr. 43 Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 200x

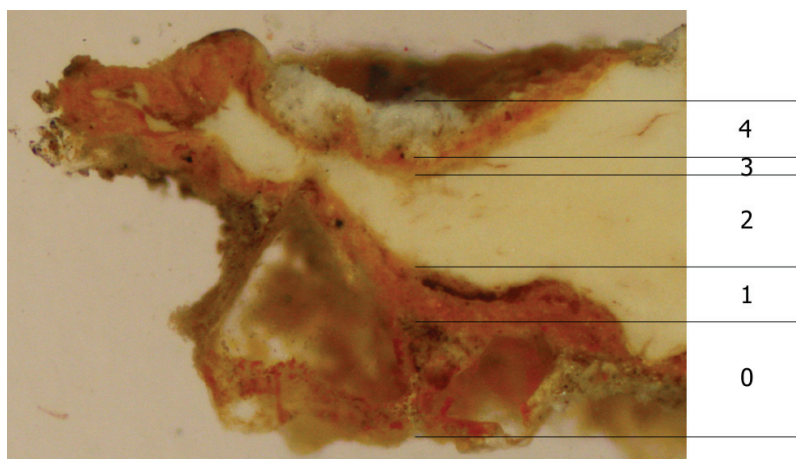
Obr. 44 Fotografie z elektronového mikroskopu

0. vrstva silikátový podklad
pískovec

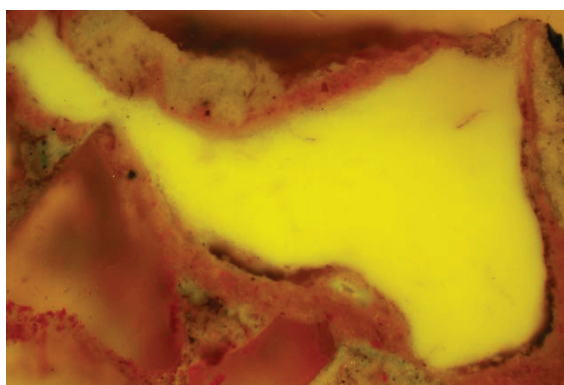

1. vrstva silná červená vrstva
REM-EDS: Si, Al, Fe, Pb, malé množství Ti, K
  2. vrstva - vrstva obsahující olovnatou, zbarvena železitou hlinkou
tenká jasně červená vrstvička
REM-EDS: Hg, S
  3. vrstva - vrstvička rumělky
hnědo-červená vrstva
REM-EDS: Al, Si, Fe, Pb, Ba, S
  4. vrstva - vrstva obsahující olovnatou bělobu s příměsí barytové běloby a železité hlinky
silná černá vrstva
REM-EDS: Ba, S, menší množství Pb, Al, Si, vysoký obsah C
  5. vrstva - vrstva obsahující barytovou bělobu, příměs olovnaté běloby a hlinky, probarveno blíž nespecifikovanou organickou černí
sytě červená vrstva
REM-EDS: Si, Al, Fe, Ba, S, organika
- vrstva obsahující barytovou bělobu probarvená železitou hlinkou

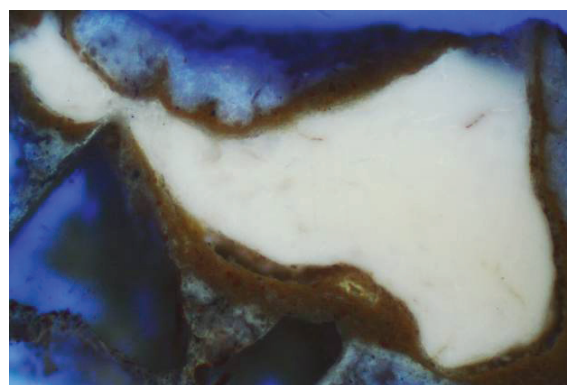
Jn8

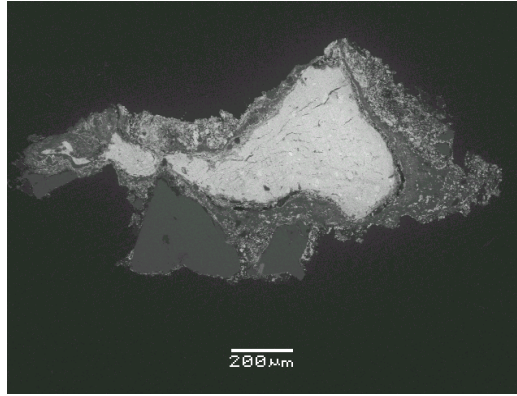
Obr. 45 Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

Obr. 46 Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x.

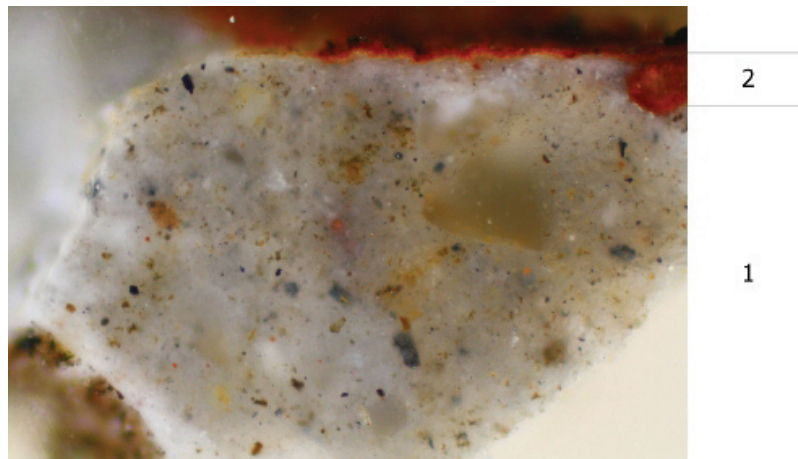
Obr. 47 Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

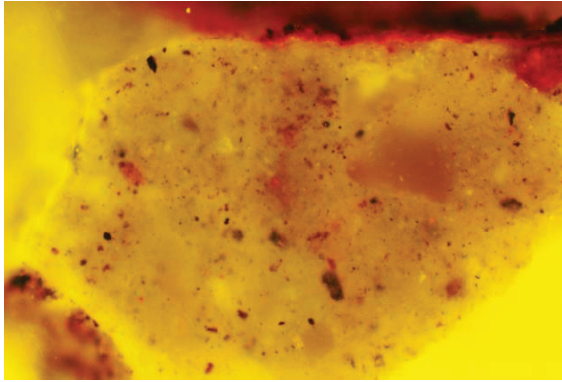
Obr. 48 Fotografie z elektronového mikroskopu

- 0. vrstva silikátový podklad
REM-EDS: Si zrna
- 1. vrstva - povrch pískovce
okrová vrstva
REM-EDS: Pb, Al, Si, Fe
- 2. vrstva - vrstva obsahující olovnatou bělobu a železitou hlinku
silná bílá vrstva
REM-EDS: Pb
- 3. vrstva - vrstva olovnaté běloby v organickém pojivu
okrová vrstvička
REM-EDS: Pb, Si, Al, Fe
- 4. vrstva - vrstva obsahující olovnatou bělobu a železitou hlinku
lazurně bílá vrstva
REM-EDS: Pb, Si
- vrstva olovnaté běloby s jemnými křemennými zrnky v organickém pojivu

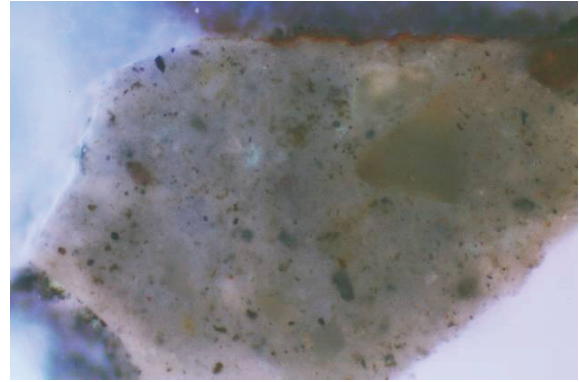
Jn9

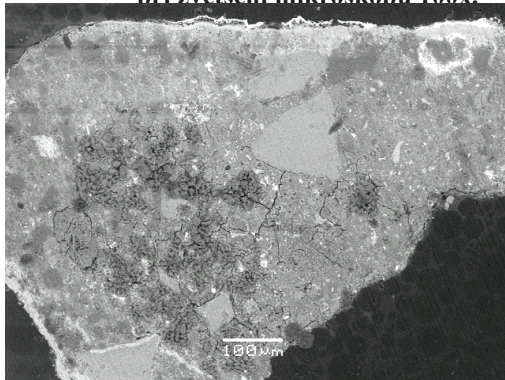
Obr. 49 Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 50x

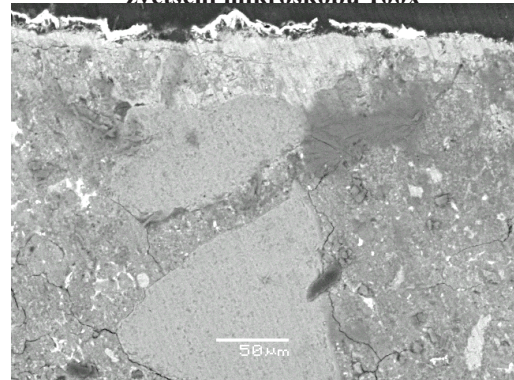
Obr. 50 Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x.

Obr. 51 Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

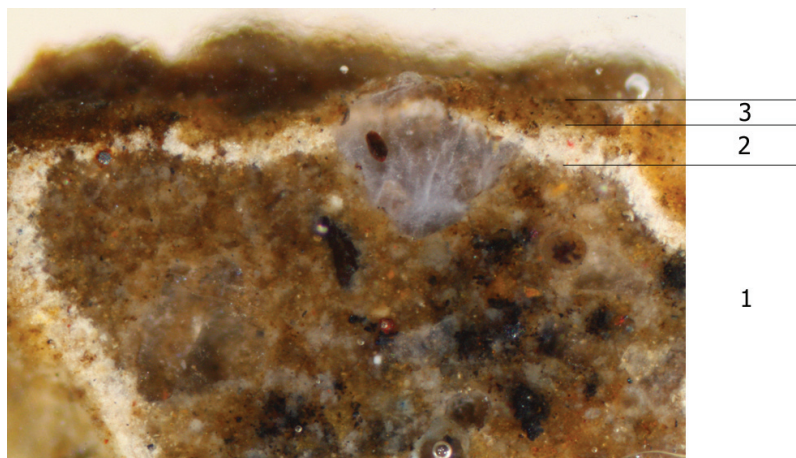
Obr. 52 Fotografie z elektronového mikroskopu

Obr. 53 Fotografie z elektronového mikroskopu – detail slinkových částic

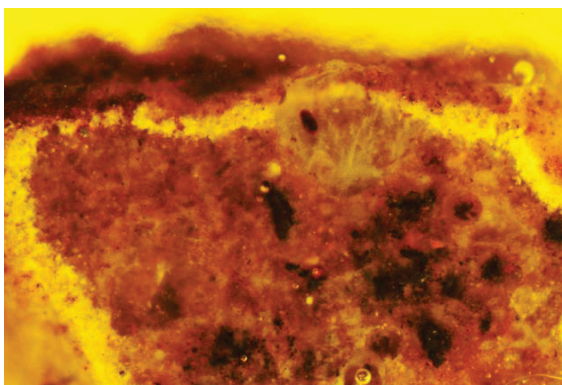
1. vrstva tmel
 REM-EDS: Si, Al, Ca, menší množství Fe
 - tmel na bázi vysokohydraulického pojiva – pravděpodobně bílý cement,
 nižší obsah jemného křemenného písku s angulárními (ostrohrannými) zrnky
2. vrstva rezavá vrstvička
 REM-EDS: Fe
 - vrstvička korozního produktu - rez

Jn10

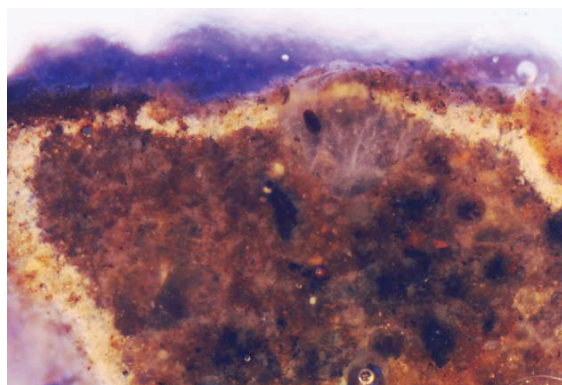

Obr. 54 Bílé dopadající světlo, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

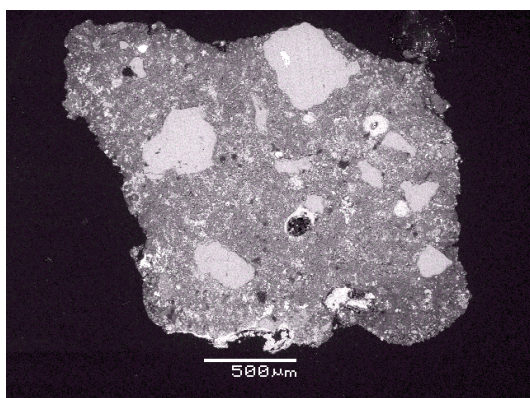

Obr. 55 Po excitaci modrým světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

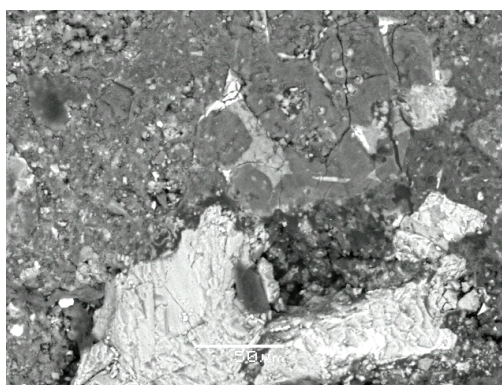

Obr. 56 Po excitaci UV světlem, fotografováno při zvětšení mikroskopu 100x

Obr. 57 Fotografie z elektronového mikroskopu.

1. vrstva světle-hnědý tmel
REM-EDS: Si, Al, Ca, Fe, Mg, zrna Si
- tmel na bázi vysokohydraulického pojiva (cementu) obsahující křemenná zrna o velikosti 0,1 – 0,5 mm
2. vrstva bílá vrstvička
REM-EDS: Ca
- slabý nátěr obsahující CaCO_3 povrch tmelu
3. vrstva
REM-EDS: Ca, nepatrné množství Mn
- množství organických nečistot

Obr. 58 Fotografie z elektronového mikroskopu – detail slínkových částic

Výsledky mikrochemických testů:

Vzorek	Důkaz vysychavých olejů
Vzorek č. (Jn1)	++
Vzorek č. (Jn3)	++
Vzorek č. (Jn5)	++

Vysvětlivky: Vzorek obsahuje velké množství ++, Vzorek obsahuje malé množství +, vzorek neobsahuje -.

Pojivo pigmentů bylo na bázi vysychavých olejů.

6.6 Vyhodnocení průzkumu

Stav dochované památky je torzální, avšak stav dochovaného je relativně, po materiálové stránce. Z odebraných vzorků nebyly zjištěny vyšší koncentrace vodorozpustných solí, které by měly negativní vliv na soudržnost kamene. Taktéž měření ultrazvukové transmise neprokázalo hloubkovou korozi, pouze upřesnilo rozsah prasklin na kameni, který ovšem není alarmující. Nasákavost kamene je také dostačující a neindikuje uzavření povrchu, což by mohlo vézt jak ke zhoršení prostupnosti vzdušné vlhkosti materiálem, tak i k problémům spojeným s aplikací konzervační i jiných prostředků. Stav materiálu je tedy uspokojivý a po konzervačních pracích umožňuje jeho expozici v exteriéru.

Z historie památky toho nevíme mnoho, nedochovaly se nám žádné obrazové reprodukce a jen minimum písemných zmínek. Pro rekonstrukci chybějících částí by se muselo vycházet z poznatků, které máme z dochovaného torza Jana a také sv. Zikmunda. Ten je stále uložen v muzeu v České Lípě. Můžeme odhadnout jakým způsobem sochař postupoval a jaké používal výrazové prostředky.

V kompozičního řešení torza lze vytušit skladbu hmot a rozložení jednotlivých prvků. Z rozboru vyplynulo, že socha je komponována na čelní pohled a vzhledem k opracování lze předpokládat, že byla sekána na zádech, která byla poté pouze schématicky pojata, což nebylo nic neobvyklého v té době. Z toho důvodu jsou pohledově důležité pouze čelní a obě boční strany. Je patrné, že v dohledné době se památka nevrátí zpět na své původní místo, avšak do budoucna není tato varianta nemožná.

Ze stavu dochované původní barevné úpravy povrchu sochy, lze identifikovat pojivo barevných vrstev, jehož hlavní součástí byly vysychavé oleje. Ze zbytků barevnosti můžeme sestavit předpokládanou podobu většiny povrchů. Na některých typech oděvů, na vlasech, fousech a jiných detailech (krajky, obuv apod.) se nedochovaly žádné fragmenty barevné vrstvy. O jejich barevnosti tedy nic nevíme, tudíž rekonstrukce barevnosti by byla čistě hypotetická. Z odebraných vzorků můžeme usuzovat že, výstavba jednotlivých vrstev při polychromování plastiky se vždy zakládala na podkladu z olovnaté běloby a jiného pigmentu, to podle výsledného tónu daného povrchu (černá klerika a biret, okrová rocheta atd.). Zajímavostí je červená barva nalezená na hlavě (vzorek Jn2) a především na lomové ploše při oddělení hlavy, je to jediný důkaz sekundárního nátěru z analyzovaných vzorků.

7 KONCEPCE RESTAUROVÁNÍ

Socha sv. Jana Nepomuckého je památkou regionálního významu. Jako taková je dokladem historie a kultury dané oblasti, stejně jako kultu tohoto barokní světce na našem území. Přes všechny zdánlivě negativní postřehy z průzkumu, prakticky žádné zmínky o podobě díla (natož obrazové reprodukce) a fakt, že nebude možné památku navrátit zpět na původní místo, navrhuji prezentaci díla v exteriéru s rekonstrukcemi chybějících částí. Rozhodnuto bylo především díky zjištění, že materiál ze kterého je socha zhotovena nejeví vážnější poruchy a korozi uvnitř materiálu a není proto důvod jej chránit před povětrnostními vlivy ukrytím do interiéru apod. Dále je také důležité zachovat onu myšlenku a kult, který dal vzniknout této sošce, rekonstrukce bude pouze hypotetická a založená především na studiu tvarosloví a analogiích. Cílem restaurování je i propagace umění a historie, stejně jako zajištění díla pro budoucí generace. Je proto namístě se pokusit co nejpřesněji doplnit toto dílo a prezentovat jej jako doklad výše zmíněných hodnot této památky a kraje, ve kterém byla vytvořena umístěním zpět do krajiny a tím i blíže k lidem.

Jsme si ovšem vědomy, že jde o sporný krok a zásah do života díla, bude proto nutné zajistit reverzibilitu jednotlivých doplňků pro případ, že by se snad změnil názor na prezentaci tohoto díla a bylo by proto nutné je odstranit. Podoba jednotlivých doplňků bude shodná s dochovaným originálem (tvarosloví, imitace stupně degradace materiálu apod.), avšak bude od něho rozeznatelná při bližším ohledání, to pro snadnější identifikaci. Materiál na doplnění by měl mít co možná nejbližší vlastnosti s originálním kamenem. Pro prezentaci díla je důležité rekonstruovat i nedochovaný kovový prvek, atribut světce - svatozář s pěti hvězdami.

8 NAVRHOVANÝ POSTUP PRACÍ

Nejprve bude provedena lokální prekonsolidace vyvětralých a zprašovatělých míst a vyinjektovány praskliny. Dále bude nutné objekt očistit od prachových depozitů a starších nevhodných vysprávek, odvrátit zrezivělý čep na krku, nahradit jej nerezovým a následně sesadit hlavu k tělu světce.

Na soše budou doplněny chybějící kusy, obě ruce i s částí kříže, plinta, koleno a plasticky vyretušované drobné úbytky tvarosloví. Ruce a koleno by měly být provedeny ve výduscích. V případě plinty se dá uvažovat i o sekaném doplňku z důvodu namáhání tohoto dílu a lepší paropropustnosti než osazovaný výdusek. Doplněné části budou barevně sjednoceny s originálem z důvodu celistvosti díla.

Dílo bude prezentováno v exteriéru proto je nutné na závěr hydrofobizovat povrch sochy a zamezit tím pronikání srážkové vody do kamene.

Světčův atribut - svatozář (kruhová) s pěti šesticípými hvězdami, bude rekonstruována kovářem. Materiál by měla být z nerezavějícího kovu a osazena v otvorech po původní.

9 PRŮBĚH RESTAURÁTORSKÝCH PRACÍ

Před započítím prací byla socha pečlivě zdokumentována a dochovaný stav a poškození bylo zakresleno.

9.1 Prekonsolidace, injektáž

Nejprve byly předzpevněny zprášející se povrchy na soše. Praskliny byly vyinjektovány organokřemičitými prostředky a nejširší praskliny epoxidovou pryskyřicí. Způsob aplikace „mokré do mokrého“.

9.2 Čištění a demontáž čepu

Po vyinjektování prasklin a prekonsolidace povrchu byl demontován zrezivělý čep z krku. Bohužel i při maximálně šetrném odstranění se nezabránilo odlomení části hmoty kamene, kde byla prasklina. Ukázalo se, že materiál již nebyl soudržný a vydroloval se. Dále byly zafixovány fragmenty starších barevných úprav dočasným konsolidantem CDD a následně šetrně očištěn povrch kamene. Po vyzkoušení dostupných materiálů, technologií a jejich kombinací bylo přistoupeno k očištění bezprostředního povrchu polychromie párou a zbytek vysokotlakým čističem od prachových deposit a zbytků organického znečištění.

9.3 Lepení

K lepení odlomených kusů a spoje hlavy s torzem byla použita epoxidová pryskyřice. Hlava byla navíc nerezovým čepem pro větší pevnost spoje.

9.4 Domodelování chybějících tvarů

Po důkladné rešerši a vyhledání analogií bylo přistoupeno k domodelování chybějících kusů (ruce, plinta, koleno, štola) v sochařské hlíně na originál, po odizolování kaučukovou pastou. Byly vyvrtány otvory na armaturu, které budou sloužit i pro osazení nových kusů. Doplnky rukou a plinty byly řešeny technologií osazovaných výdusků. Z důvodů materiálové jednoty doplňků bylo odstoupeno od řešení plinty formou sekaného doplňku. Spoje byly vyztuženy armaturou z nerez a slepeny bodově epoxidovou pryskyřicí. Jelikož se v případě této rekonstrukce jedná o problematický zásah do integrity výtvarného díla jsou lomové plochy ošetřeny roztokem paraloиду, který zajistí izolaci mezi jednotlivými kusy a tím i reverzibilitu těchto doplňků. V případě změny prezentace díla je možné paraloíd naměkčit toluenem a spoj povolí. Jako dusací směs jsme dali přednost minerální před směsí pojenou epoxidovou pryskyřicí. Jednak z důvodu materiálové jednoty (plastická retuš byla provedena taktéž v minerálním tmelu) a jednak z důvodu lepších pohledových vlastností.

9.5 Plastická retuš

Zvolen byl minerální tmel, který má vhodnější optické vlastnosti a lepší zpracovatelnost, snadnější nanášení a modelace, než epoxidový. Formou vrstvených tmelů byly řešeny i rozměrnější a plasticky náročnější rekonstrukce kolene, části štoly, brada a kusy drapérie na mozzetě. Technologie osazovaných výdusků nezaručovala kvalitní zhotovení jednotlivých dílů. Plasticky vyretušovány byly i drobné odlomené nebo vydrolené části kamene v míře obnovení kontur jednotlivých tvarů a záhybů drapérie, jakožto i místa potenciálních budoucích zdrojů poškození hmoty materiálu.

9.6 Barevná retuš

Jednotlivé doplňky a jiné retuše byly sceleny s originálním zachovalým povrchem kamene tak ,aby nerušily při vnímání celku a při bližším ohledání a byly snadno rozeznatelné od původního materiálu sochy. Jedná se o roztok pigmentů v lihu, které se zafixují paraloidem.

9.7 Hydrofobizace

Na závěr bude socha hydrofobizována roztokem na bázi organokřemičitanu, který zamezí proniknutí srážkové vody do kamene a omezí tak vlivy s tím spojené.

10 POUŽITÉ MATERIÁLY A TECHNOLOGIE

Suché čištění: kartáče, štětce, skalpel, špachtle

Mokrě čištění: vodní pára; vysokotlaký čistič WAP; dočasná konsolidace CDD (fa. Deffner & Johann)

Chemické čištění: biocidní roztok kombinace algicidu a fungicidu v acetonu Porosan (fa. AQUA Bárta)

Injektáž, prekonsolidace a konsolidace: organokřemičité prostředky na bázi ethylsilikátu Fungosil KSE 100, 300, 500E (fa. Remmers); epoxidová pryskyřice ChS Epoxy 324 (fa. Spolchemie)

Lepení: epoxidová pryskyřice ChS Epoxy 324 (fa. Spolchemie); nerezové armatury, akrylátová pryskyřice kopolymer etylmetakrylát-metylakrylát Paraloid B72 (fa. Deffner&Johann)

Doplnění sochařská hlína; kaučuková pasta Artemundit (fa. Remmers)

Tmelení:

Tmel ***Pojivo*** – bílý portlandský cement Alborg

Plnivo – písek křemitý

Pigmenty – světlostálé pigmenty (fa. Deffner&Johann)

Záměsová voda styrenakrylátová disperze Sokrat S2804 s vodou (roztok 3%)

Osazované výdusky: epoxidová pryskyřice ChS Epoxy 324 (fa. Spolchemie); nerezové armatury, akrylátová pryskyřice kopolymer etylmetakrylát-metylakrylát Paraloid B72 (fa. Deffner&Johann); minerální tmel

Minerální tmel ***Pojivo*** – bílý portlandský cement Alborg

Plnivo – písek křemitý

Pigmenty – světlostálé pigmenty (fa. Deffner & Johann)

Barevná retuš: Světlostálé pigmenty (fa. Deffner&Johann); líh; akrylátová pryskyřice kopolymer etylmetakrylát-metylakrylát Paraloid B72 (fa. Deffner&Johann)

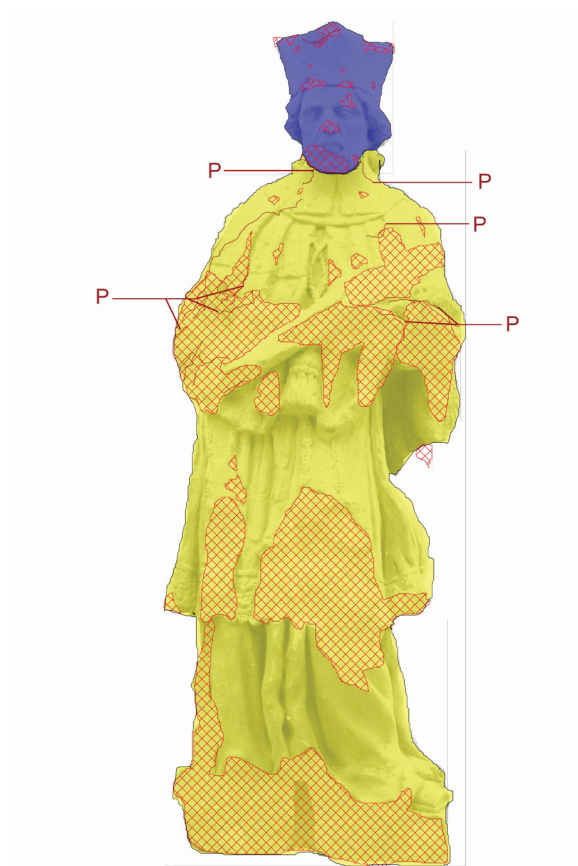
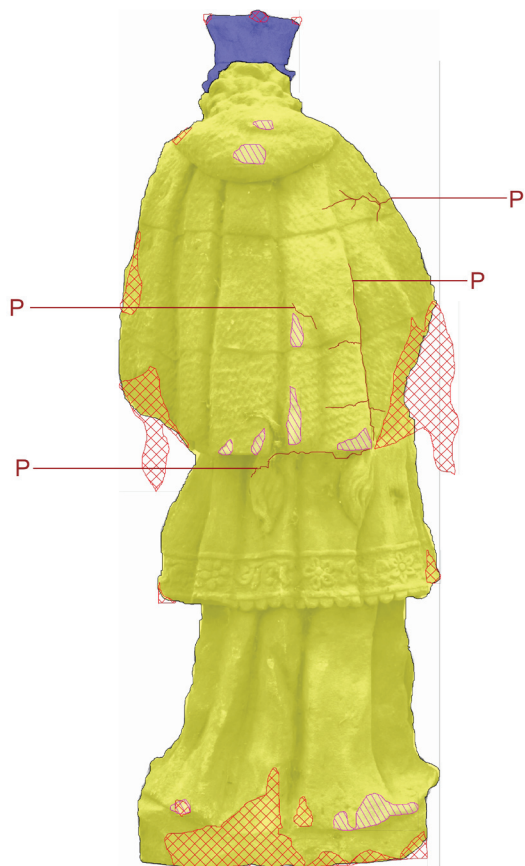
Hydrofobizace : organokřemičitý prostředek na bázi oligomerních siloxanů Imesta IW 290 (fa. IMESTA)

11 DOPORUČENÝ REŽIM PAMÁTKY

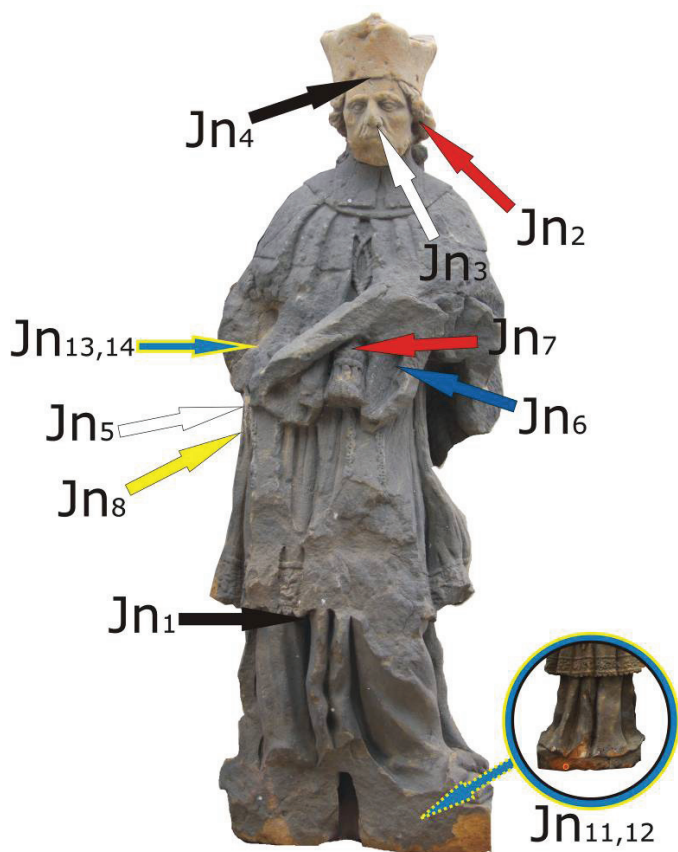
Vzhledem ke stavu památky, proběhnutým pracem a její prezentaci, doporučuji kontrolovat alespoň vizuálně po zimě stav doplňků a retuší. Případně stav kamene, sledování trhlin apod. po 5 letech zkontrolovat a případně obnovit hydrofobizaci, současně s tím provést revizi stávajících tmelů a vysprávek.

Obrazová příloha

Grafická příloha

Zákresy poškození a znečištění

Zákres odebrání vzorků

Legenda

- P praskliny
- mechanické poškození, způsobené odřením
- mechanické poškození, chybějící části
- povrch exponovaný povětrnostním vlivů
- povrch „omytý“, znejasnění modelace a odlišná barevnost

Rekonstrukce chybějících dílů

1. zachovaný stav
2. odizolování kaučukem
3. nanášení sochařské hlíny
- 4.-7. řešení kompozice
8. stav po osazení výdusků a plastické retuši
9. stav po dokončení prací

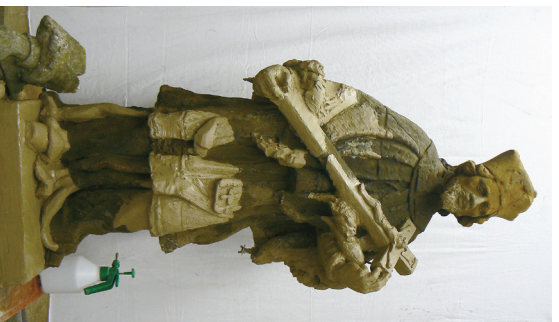
1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

9.

8.

1

2

3

Ruce- průběh prací, 1-stav před restaurováním; 2-stav po očištění; 3-stav po dokončení prací

1

2

3

Hlava- *průběh prací*, 1-stav před restaurováním; 2-rekonstrukce; 3-stav po dokončení prací

12 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1) **Vít Vlnas**, *Jan Nepomucký, česká legenda*. Praha : Mladá fronta, 1993
- 2) http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Nepomucky_na_Karlove_moste.jpg [20.5. 2010]
- 3) Farní kronika Stráže pod Ralskem
- 4) <http://www.bildindex.de/#|home>